

Kéri László

A harmadik kísérletre átvitt lécs esete II.

A Fidesz

1996 elejétől kezdve a fideszesek nagy erővel építkeztek az új arculaton, amelynek a következő elemeit formálhatták: 1. ők lehetnek az ellenzéki egység megteremtői; 2. ők lehetnek az MSZP valódi kihívói; 3. ők lehetnek, akik megtörik a neoszocialista restaurációt.

Eme építkezés során kapóra jött a Tocsik–Szokai-ügy, mert tálcán hozott egy újabb elemet számukra: ők azok, akik a tisztakezű politika letéteményesei a korrupt kormány helyett. 1997-ben újabb elemekkel bővült az imázs:

a közbiztonság és az esélyegyenlőség fontosságának erőteljes vállalásával, illetve annak elhittetésével, hogy ők tényleg alkalmasak ennek a garantálására.

Az imázst átformáló utolsó két évnek nem említettem két olyan elemét, amely tulajdonképpen a legtöbb visszhangot váltotta ki: a polgárosodás kéretlen kisajátítása és a jobbközép-konzervatív ideológiai álláspont. Az elsővel azért nem törődnek, mert a *polgár* a jelenlegi agyonbeszélt formájában nem több üres ideológiánál, ráadásul nem létező célpontra lövöldöznek annyiban, amennyiben egyetlen komoly párt sem áll szemben a polgárosodással. Ezért ez a kampány merő semmitmondás, nem szólván most arról a problémáról, hogy lényeges pontokon értik félre a polgárosodást. (Pontosabban: nem is értik, mert a polgárt nem a pártoknak kell megteremteniük.)

(A Fidesz vezetőinek kisajátítási igényeit számos igényes írás bírálta, s a politikusok felkészületlenségét – ez ügyben – élesen ilusztrálja az, hogy ezek után sem hagynak fel a papagáj-magatartással, mert ugyanúgy hajtogatják „polgári” ürességeiket, mintha senki észre nem venné tudatlanságukat. Két írást érdemes külön is megemlíteni a tengernyi bírálatból: Szabó Miklós történelmi kontextusban mutatja ki a fogalomhasználat problematikuságát. Mészáros Tamás pedig ironikus eleganciával meséli el, hogy az igazi polgárnak nem kellett önmagáról örökkön deklarálnia „polgári” mivoltát, mert elég volt úgy viselkednie. A probléma az, hogy a Fidesz-vezetőket mindenféle kritika ez ügyben teljességgel hidegen hagyja, és rendre úgy viselkednek, mintha ők találták volna ki a polgárosodást – a mi boldogításunkra. Ez a macacsság pedig eléggé sokatmondó.)

A jobboldali fordulatnak viszont – sok kolléggammal szemben – nem tulajdonítok nagy jelentőséget, legalábbis annak semmiképpen sem, ahogyan magyarázzák. Egyszerűen az a

helyzet, hogy '94 után a politikai erőterben nem volt más fontos és elfoglalható hely. Az MDF szétesőben volt, az FKGP meg azonnal magához ragadta a populista ellenzéki vezér szerepkört. Ilyen körülmények között a Fidesznek nem volt lehetősége máshová menni, mint a jobbközép pozícióba. Am ez sem ilyen egyszerű, hiszen elvileg mehettek volna '95 ősze után akár a szociáldemokrata térfélre is, mivel-hogy az MSZP csak névleg foglalta le ezt a helyet, de elfelejtette betölteni. Végül is valami ilyesféle történt, mert a deklaráltan-vállaltan jobbközép pozícióból a Fidesz a kampány idején vérbeli szociáldemokrata ígéretek tömegével jött elő. Meglehet, hogy a rá szavazók inkább ezt hallották meg, és kevésbé a jobboldali deklarációkat.

Kompetenciaszintek

(Érdekes, hogy ezt a kiáltó ellentmondást sem az újságírók, sem az elemzők nem akarták észrevenni. Bauer Tamás sokáig egyedül mutatott rá ezekre, de ő már réges-régen a Fidesz egyik ősi ellenfelének számított. **Eörsi István** írta meg igen szellemesen ezt a problémát egy – nem is olyan nagyon feltételezett, hanem tényleges – Horn–Orbán-szerepcsere kapcsán.)

Egyébként is, aki azt hiszi, hogy 1998. május 10-éről május 24-ére összeállt egy kétmillió, tudatos, egységes jobboldali tábor, az messze túlbecsüli az ideológiáknak az emberek mindennapi életében játszott szerepét. Azért álltak össze, mert az MSZP megverhető volt. Akár a szülőlevél szimbolikájára is összeálltak volna.

A Fidesz kompetenciaszintjében és társadalmi beágyazottságában a '98-as választások eredményeképpen egy fontos ponton változás állott be. A változás más önmagában attól is drámai lenne, hogy a '98-as frakció hétszerese a '90-esnek avagy a '94-esnek. A mennyiségi gyarapodáson túl a minőségi elem az, hogy a frakcióban megsokasodott azoknak a száma, akik önkormányzati éveikben – például polgármesterként – egészen más jellegű, de nagyon is releváns politikai tapasztalatokra tettek szert, mint amelyek a szűkebb pártelitre jellemzők.

Nagyon nagy kérdés, hogy ez a lényeges metszeteiben eltérő szerkezetű politikai kultúra hogyan fogja kiegészíteni a vezérkar nyolc-évnyi, parlamenti eredetű politikaképét. Ha körültekintően járnak el, akkor a kétféle kompetencia akár jól ki is egészítheti egymást, hiszen egymás hiányosságait korrigálhatják. Ha nem lesz tapintatos és kompromisszumkész szándék, akkor viszont számos ponton keresztetni fogják egymás logikáját. (A képhez hozzátartozik az is, hogy eme önkormányzati háttérű új képviselők közül nagyon is sokan régi is-

merőseik és kollégáik a vezető elitnek, még a kollégiumi évekből: például Kovács Zoltán, Bóka István, Várhegyi Attila stb. ugyanehhez a körhöz tartozónak is tekinthető.)

A jelenlegi Fidesz koalíciós kapacitása nagyon széles, '98-ban talán a legszélesebb volt az összes párt között. Részben a szembeötlően alacsony elutasítottság miatt, részben pedig azért, mert a szociálliberális koalíció mindkét pártjának választói bázisában széles körben elfogadott volt a Fidesszel történő esetleges együttműködés gondolata is. Ennek esélyét leginkább a fiatal demokraták vezérkara zárta ki, és 1998 májusa után nem is kerülhetett sor ennek a kipróbálására. Lévén a kiszagdákkal való koalíció egyszerűbben kivitelezhető – pontosabban, ezért a változatért első látásra kevesebbet kellett fizetni, mint amit kellett volna bármely más kombinációért. (A jövő talányairól ezúttal ne ejtsünk szót.) A zsarolási kapacitást értelmetlenül latolgatni: ennek akkor lett volna nagyon magas értéke, ha mégis az MSZP alakít kormányt a másik két párttal. Ez esetben is csak a nagyszámú parlamenti szék miatt lenne erős a Fidesz pozíciója, és nem azért, mint ha bármely nagy súlyú társadalmi vagy érdekcsoport kizárólagos képviselője lenne.

Ilyen értelemben a Fidesz gyökeret eresztése nem befejezett folyamat: nem tudni, hogy hosszabb távon milyen rétegnek lesz a tartós pártképviselője. A polgárságot ezúttal figyelmen kívül hagyhatjuk, majd ha stabilan létezik, úgymint maga dönt a saját politikai képviselőtéről. Bár úgy tűnik, hogy ezen a ponton Kőrösnéinek van igaza, amikor azt írja, hogy „szociokulturális gyökerét tekintve a magyar társadalomban három középosztály van egymás mellett:

a keresztény-polgári középosztály, a szekularizált polgári középosztály és a kommunista rendszerben felnevelkedett nőmeneklatúra-középosztály”. Gyümölcsözőbbnek látszik a generációs metszetekben való vizionálás: ha már a Fidesz a tematizálásban a jövőt tette kulcsfontosságú kérdéssé, akkor az a megoldás, hogy a fiatalabb és a középkorú választók körében törekednek tartós dominanciára.

Kedvező starthelyzet

Tömegkommunikációs kapcsolataik érdekesen alakultak. Már említettük, hogy 1991–1993 között a média kedvencei voltak – miként a társadalomé is. (Sokakkal ellentétben én nem vélem reflexesnek e főnti kapcsolatot. Nem is osztottam sohasem azt a Debreczeni József által megírt – és a Fidesz-vezetők között akkoriban helyesléssel is fogadott – meglátást, miszerint „a sajtó előbb megcsinálta a Fideszt,

Részlet a *Tíz év próbaidő című, rövidesen megjelent könyvből.*

1989

1990

1993

1998

aztán pedig kicsinálta...". Mind a két helyzet sokkal összetettebb, ráadásul, ha a Fidesz először nem „csinálja meg” saját magát, akkor a sajtó ezt a feladatot hiába akarta volna helyettük elvégezni.)

Majd következett a hároméves szembenállási periódus. 1996 után először sikerült az egykori MDF-médiaértelmesítést teljes egészében maguk mellé állítaniuk. 1997–1998 fordulóján pedig az el nem kötelezett tömegkommunikáció jó része is megértővé vált irántuk, sőt a választások körül már a liberális média egy része is. Ez az elmozdulás meglehetősen kedvező starthelyzetet kínál; nagy kérdés azonban, hogy mit fognak kezdeni a komoly segítséget nyújtó MDF-média harciasabb csoportjaival. Képesek lesznek-e, egyáltalán akarják-e semlegesíteni az indulataikat, avagy hagyni fogják a média- és a kulturális ütközetek újbóli virágkorának beköszöntét?

Polgári offenzíva

Azzal kezdtük, hogy a Fidesz tette meg tíz év alatt a legnagyobb utat az összes párt közül. S azzal fejezzük be 1998 végén, hogy ez a helykeresés távolról sem tekinthető befejezettnek, sőt most érkeznek a legizgalmasabb szakaszához. Nem tudni ugyanis, hogy a kormányzati kihívásra a Fidesz milyen választ ad, s az új helyzetben milyen újabb képpel fognak kísérletezni. Ezen a teszten egyszer már elbukott az MDF, azután elvérzett az MSZP is, amiből azonban nem következik szükségszerűen, hogy a kormányzatban kötelező lenne kudarcot vallani.

(A Fidesz kormányzása kezdeteit merőben másképpen értékelik a hozzájuk közel állók, és azok, akik nem tekinthetők elfogult híveiknek. A kormányzást elismerők igen jónak tartják az offenzív magatartást, és már százalékos kimutatással rendelkeznek arra nézve, hogyan teljesülnek eredeti ígéreteik. A bírálók felróják a nagyarányú és gyors térfoglalás kíméletlenségét és a kritikák iránti érzéketlenségét. A kormány egyik stratégiai embere, Stumpf István nagy terjedelmű reprezentatív interjújában – a politikai szezon kezdetekor, szeptember elején – adta a közvélemény tudtára, hogy nem lesz meghátrálás. „A kormány szuverenitásához ragaszkodunk, eltökéltségünket a gyakorlatban is bizonyítottuk. A kormányprogram megvalósításában nem ismerünk pardont.” A polgári offenzíva – az idézett szerző kifejezése – a kormányzás első hónapjaiban vegyes benyomást keltett. Kétségtelenül bátran nekiláttak számos olyan problematikus kérdés és kínos ügy megoldásának, amelyeket elődeik vagy halogattak, vagy meg sem kíséreltek kanalizálni. Ugyanakkor nem mérték fel kellően annak visszataszító hatását, hogy a saját, szűkebb holdudvaruk vezető pozíciókba juttatása milyen konfliktusokkal járhat azokban az esetekben, amikor a jelöltek személye korántsem jelent garanciát, hanem inkább vitaalapként funkcionál. Ily módon a kormányzás első időszaka nem annyira az elvek, az ígéret, az új politika megvalósításának periódusa volt, hanem a már kétszeresen is ismert – és megutált – „a győztesnek mindent szabad” típusú mentalitás újbóli megtapasztalhatóságának érdektelen – a néhány ezres politikai elitcsoportok számára fontos –, lehangelő története. Nagy kérdés, hogy a Fidesz vezérkara mit fog tanulni – ha egyáltalán hajlandó erre – az első három hónap feleslegesen gerjesztett konfliktusaiból.) ■